

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนที่มีอดีตและพัฒนาการที่เก่าแก่ยาวนาน ในหลายพื้นที่ของแต่ละเมืองมักมีปัญหาเหมือน ๆ กัน นั่นคือความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรมและโบราณสถาน อันเกิดจากการกระทำของมนุษย์และธรรมชาติ สิ่งก่อสร้างเก่าแก่ของชุมชนหลายแห่งถูกรื้อทำลาย เปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ตามวิถีชีวิตแบบใหม่ เนื่องจากไม่เข้าใจถึงคุณค่าแห่งมรดกทางวัฒนธรรม ที่เปรียบเสมือนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีบทบาทเป็นที่รักษา สังคม และถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีบทบาทเป็นสิ่งแวดล้อมที่สร้างบรรยากาศ และความงามซึ่งมีคุณค่าประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม และบุคลิกของชุมชน

ชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก นครใน สงขลา มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและศิลปสถาปัตยกรรม โดยได้เริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนขึ้นเมื่อครั้งกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หลังจากที่ชุมชนสงขลาตั้งเดิมได้โยกย้ายเมืองจากฝั่งหัวเขาแดงมา เนื่องจากมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจทางทะเล แต่ไม่อาจขยายเมืองได้ในพื้นที่อันจำกัด สภาพชุมชนเมืองเก่าฝั่งเทศบาลสงขลา นี้ ประกอบด้วยกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวไทย และกลุ่มชาวไทยมุสลิม ซึ่งกลุ่มชาวจีนและชาวไทยได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นชุมชนขึ้นในย่านถนนนครนอก นครใน และมีความสำคัญเนื่องในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจพาณิชย์กรรมของเมืองสงขลามาดั้งเดิม ความเด่นชัดของสถาปัตยกรรมในย่านนี้ ได้แก่ การรวมตัวกันของอาคารพาณิชย์ ที่พักอาศัยหนาแน่นมาก และศาสนสถานที่มีรูปแบบเฉพาะตัวซึ่งสามารถแบ่งได้หลายกลุ่ม ได้แก่ แบบไทย แบบจีน แบบยุโรปปนจีน และแบบร่วมสมัย ซึ่งสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านี้ได้มาเกาะกลุ่มรวมตัวกันเป็นย่าน ทำให้เกิดชุมชนที่มีลักษณะเด่นชัดเฉพาะตัวที่น่าสนใจและน่าประทับใจเมื่อได้มีโอกาสพบเห็น

ปัจจุบันชุมชนได้เปลี่ยนบทบาทหน้าที่ไป กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ก่อให้เกิดปัญหาและทำลายเอกลักษณ์และสภาพแวดล้อมที่งดงามของชุมชนไปมาก โดยในช่วงระยะเวลาหนึ่งได้มีการใช้ที่ดินเพื่อกิจการประมง และกิจกรรมต่อเนื่อง รวมทั้งการบริการทางเพศ เหล่านี้ทำให้

ชุมชนเกิดความเลื่อมโทรมเป็นอันมาก ปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวบางประเภทได้ถูกทางราชการ
ขอร้องให้ย้ายไปจากพื้นที่ จึงทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงไปมาก แต่ชุมชนก็ยังมี การเปลี่ยนแปลง
อย่างต่อเนื่องตลอดมา ทั้งด้านสังคมที่ผู้คนดั้งเดิมส่วนหนึ่งได้ย้ายออกจากพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ
ที่ซบเซาลงเป็นอันมาก ด้านกายภาพที่อาคารเก่าดั้งเดิมมีการรื้อถอนและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ
เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยตามวิถีชีวิตแบบใหม่ โดยขาดความเข้าใจต่อคุณค่าทางกายภาพของชุมชน
ที่มีพัฒนาต่อเนื่องมาแต่อดีต ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนี้ชุมชนก็จะเปลี่ยนสภาพไปจนหมดสิ้น ไม่หลงเหลือ
เอกลักษณ์ให้เป็นที่ภาคภูมิใจได้อีกต่อไป

การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก นคร
ใน จะเป็นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าขององค์ประกอบชุมชน เพื่อบ่งชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของ
องค์ประกอบชุมชน และเสนอแนวทางเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาองค์ประกอบชุมชนให้สอดคล้องกับ
แนวทางการพัฒนาเมืองได้อย่างเหมาะสม ให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ
และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ควรรักษาแก่การภาคภูมิใจของผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ และเป็น
ที่น่าจดจำของผู้มาเยือน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและวิเคราะห์สภาพทั่วไปในปัจจุบันของชุมชน เพื่อทราบความ
เป็นมาและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาบทบาทความสำคัญระดับจังหวัดและระดับเมืองของพื้นที่ศึกษา อันจะมี
ผลต่อการวางแผนพัฒนาหรืออนุรักษ์พื้นที่
3. เพื่อศึกษาและประเมินคุณภาพขององค์ประกอบชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตัว ในด้าน
องค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ และกำหนดแนวทางเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่าง
หน้าที่ใช้สอย กับคุณภาพขององค์ประกอบชุมชนในอันที่จะเสริมสร้างคุณภาพให้กับชุมชน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางและมาตรการควบคุมและส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา
ชุมชนให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเมือง

ขอบเขต

1. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

คือ บริเวณชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก นครใน และบริเวณโดยรอบที่เกี่ยวข้อง มีพื้นที่ทั้งหมด 0.3 ตารางกิโลเมตร (ดูแผนที่หน้าถัดไปประกอบ)

2. ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา จะศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำหนดขึ้น อันได้แก่

ก) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประเมินคุณภาพขององค์ประกอบในชุมชน อันได้แก่อาคารสิ่งก่อสร้าง มวลกลุ่มอาคาร ขนาดและสัดส่วนของกลุ่มอาคาร ที่วางชุมชน

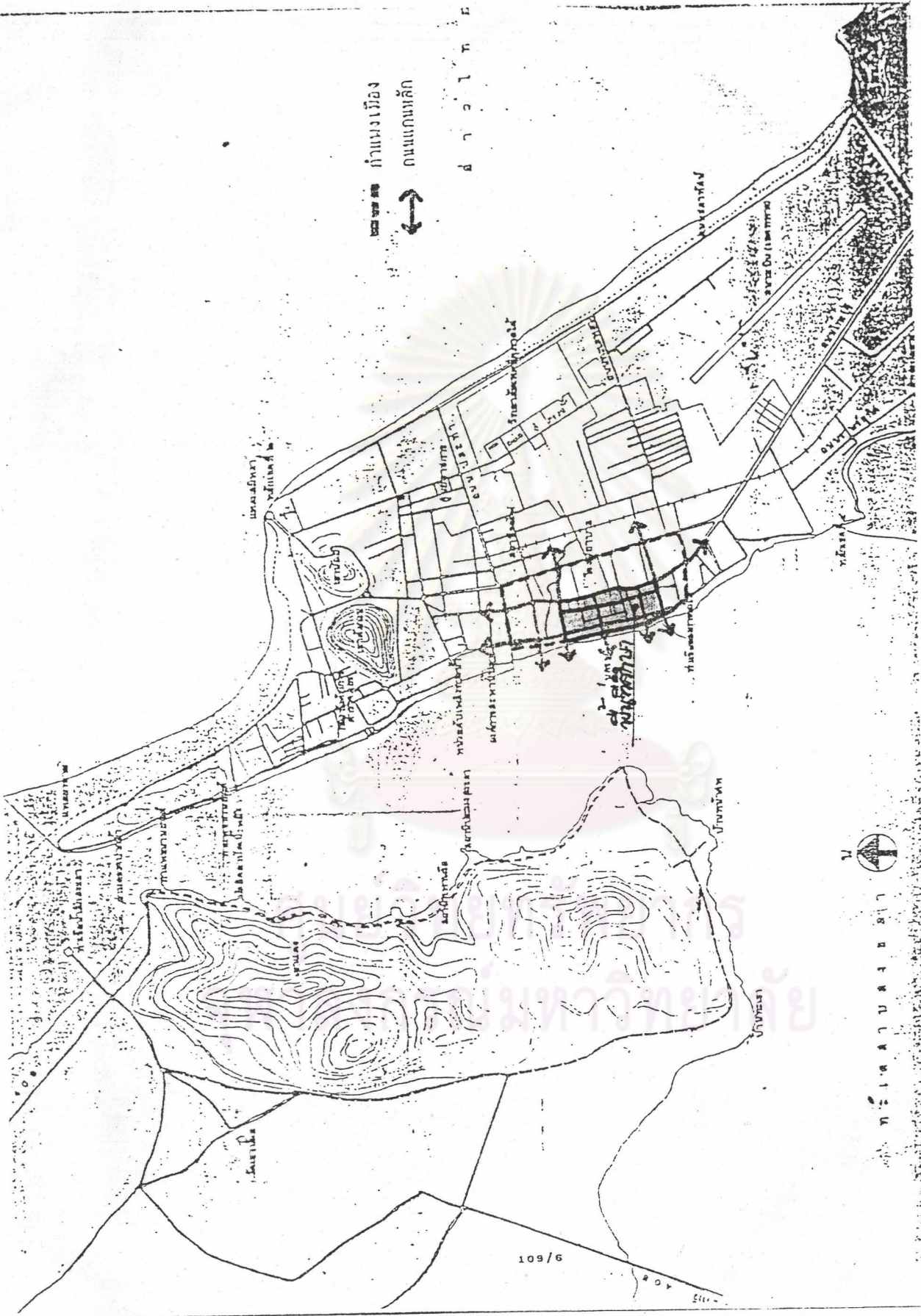
ข) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในระดับจังหวัดและเมือง อันจะมีผลกระทบต่อบทบาทและความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ที่ตั้งและอาณาเขต ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม เศรษฐกิจสังคม ประชากร การใช้ที่ดิน ปัญหา และแผนพัฒนาเมือง

ค) การศึกษาข้อมูลทั่วไปและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ พัฒนาการชุมชน สถาปัตยกรรมและสาธารณูปโภค การมลพิษที่ดิน ปัญหาอุปสรรคในพื้นที่และความต้องการของชุมชน

ง) การสำรวจพื้นที่ เพื่อให้เห็นสภาพการณ์อันเป็นปัจจุบัน ได้แก่ สำรวจประเภทลักษณะ ประเภทของสถาปัตยกรรม ความหนาแน่นของอาคาร ที่ว่าง ความสูงอาคาร วิถีชีวิตและกิจกรรมในแต่ละอาคาร ระบบและปริมาณการสัญจรในพื้นที่

จ) วิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อประเมินคุณภาพองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน และระบุบริเวณที่มีคุณค่าขององค์ประกอบชุมชนในระดับต่าง ๆ

ฉ) เสนอแนะแนวทางเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาที่เหมาะสม โดยกำหนดเป็นนโยบาย เป้าหมาย และวิธีการ

ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ ได้แบ่งขั้นตอนการค้นคว้าข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การค้นคว้าข้อมูลภาคเอกสาร ได้แก่การศึกษาประวัติและพัฒนาการชุมชน ตลอดจนสภาพปัจจุบันในระดับเมือง
2. การค้นคว้าข้อมูลภาคสนาม ได้แก่การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษา โดยอาศัยการสำรวจและสังเกตการณ์ บนพื้นฐานของทฤษฎีและเทคนิควิเคราะห์ทางการออกแบบชุมชนของ Kevin Lynch และ Paul D. Spreiregen ประกอบกัน

นิยามศัพท์

1. "คุณภาพ, คุณค่า" หมายถึง ลักษณะความดี, ลักษณะประจำตัวของสิ่งหนึ่งสิ่งใด, คุณประโยชน์ในตัวของสิ่งหนึ่งสิ่งใด
2. "อนุรักษ์" หมายถึง การสงวนรักษา ป้องกันดูแลให้ดำรง คงสภาพอยู่, การต้านทานการเปลี่ยนแปลง
3. "พัฒนา" หมายถึง ความเจริญ, การทำให้ดีขึ้น, การเพิ่มขึ้น, การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

(พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525)

ข้อจำกัดทางการศึกษา

1. การให้คุณค่าองค์ประกอบชุมชน เป็นการให้คุณค่าในเชิงคุณภาพ ในการให้คุณค่าเชิงคุณภาพได้อาศัยประสบการณ์ของผู้ดำเนินการศึกษาเองเป็นหลัก ซึ่งอาจทำให้มีข้อคิดเห็นในมุมมองที่แตกต่างในบางส่วนได้บ้าง
2. ในการศึกษาองค์ประกอบชุมชน เป็นเพียงการศึกษาและประเมินคุณภาพองค์ประกอบชุมชนในแง่กายภาพต่าง ๆ และเสนอแนะแนวทางและมาตรการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์นักเนื่องจากข้อจำกัดของผู้ศึกษา ทำให้ไม่อาจทำการศึกษาความต้องการทางสังคม นำมาประกอบการพิจารณาเพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

ให้มีความเหมาะสมระหว่างหน้าที่ใช้สอยและคุณภาพขององค์ประกอบชุมชน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพให้กับชุมชนได้ เนื่องจากผู้ศึกษาได้ย้ายถิ่นฐานเพื่อมารับราชการในพื้นที่ห่างไกลจากพื้นที่ศึกษามาก จึงทำให้ไม่อาจค้นคว้าข้อมูลดังกล่าวให้เกิดความสมบูรณ์ได้

ดังนั้นในการศึกษาจึงเป็นเพียงการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพขององค์ประกอบชุมชน โดยอาศัยข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พื้นที่ศึกษา มาประกอบเท่านั้น

ดังนั้นหากผู้สนใจจะดำเนินการให้เกิดความสมบูรณ์ในการศึกษา จึงสมควรให้ดำเนินการศึกษาความต้องการทางสังคมเพื่อความสมบูรณ์ ในการเสนอแนะแนวทางเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในอันที่จะเสริมสร้างคุณภาพชุมชนให้เหมาะสมต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจวิธีการประเมินคุณภาพขององค์ประกอบชุมชน
2. เพื่อเป็นแนวทางในการนำวิธีการดังกล่าวไปประเมินคุณภาพชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา
3. สามารถนำแนวทางและมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนไปเสนอแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักผังเมือง เทศบาล และกรมศิลปากร เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อการพัฒนาเมืองได้อย่างเหมาะสมกับคุณค่าหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมืองนั้น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างวิทยานิพนธ์

